

*др Здравко Томац,
професор Факултета политичких наука у Загребу*

НОВЕ КОНЦЕПЦИЈЕ И ИДЕЈЕ О ЛОКАЛНОЈ САМОУПРАВИ

*(Допринос Јована Борђевића изграђивању и реализацији
југословенске теорије локалне самоуправе)*

I

Као један од водећих теоретичара уставног права, али и као правник практичар, који је теорију претварао у конкретна уставна и законска рјешења у изградњи уставног и правног система од првог Устава из 1946. до данас — академик Јован Борђевић битно је утицао на изграђивање нашег уставног система у цјелини.

Међутим, академик Борђевић није само, а могли би смо рећи по свом великом знанственом опусу да није ни првенствено правник, него је утемељитељ политичких наука у нас и један од водећих теоретичара и утемељитеља релативно нове и у свјетским размјерама — науке о политичком систему, посебно у социјализму и у нас, у увјетима и изградњем и истовременог превазилажења концепта политичког система усмјеравањем развоја друштва према асоцијацији слободних произвођача.

У његовом опширном и свестраном теоријском раду значајно мјесто заузимају бројни радови о конституирању, развоју и проблематици локалне самоуправе у савременим увјетима развоја индустријског друштва и животу човјека у техничкој средини и све већој концентрацији становништва у градовима, посебно у великим градовима.

У овом чланку указат ћемо само на неке проблеме изграђивања и остваривања југославенске концепције локалне самоуправе и посебно на неке нове идеје које заступа академик Јован Борђевић у тражењу исправних одговора на питање не само каква је судбина локалне самоуправе него и како је изграђивати и остваривати у увјетима када:

— централизам, етатизам, разни системи манипулације и контроле стално смањују реалну могућност судјеловања човјека у управљању друштвеним пословима и његову могућност да утјече на начин свога живота.

— развој индустрије, технике, технологије, великих система, све више доводи до концентрације становништва у градовима, посебно у великим градовима.

У скорој будућности такви ће се процеси убрзати, те ће огромна већина становништва живјети у градским насељима у којима су, за разлику од традиционалне хомогене средине, прекинуте везе човјека и његове природне околине и већина суседских и других особних односа. Отуђеност, осамљеност, друштвена пасивизација карактеристике су живота у новим урбаним срединама. Све је мање интереса и потреба које су везане за одређен локални териториј, те становници све више губе осјећај припадности свом насељу или дијелу насеља који чини локалну заједницу, па на тај начин оно стварно престаје функционирати као реална заједница.

Због тога је у центру пажње савременог свијета покушај давања одговора на питање? како умјесто старих аутархичних локалних заједница створити нове локалне заједнице примјерене увјетима живота у техничкој средини, концентрацији становништва у великим градовима, високом ступњу подјеле рада и превладавању робно-новчаних односа.

Све то даје изузетно значење у свим савременим политичким системима потреби стварања нових теорија и концепција локалне самоуправе, односно тражење нових могућности укључивања грађана у управљање друштвеним пословима формирањем нових локалних заједница, које ће бити примјерене начину живота у урбанизованом и високоурбанизованом друштву. Зато је у развијеним друштвима, без обзира на облик друштвеног уређења, у којима све већи број становника живи у великим градовима, актуално тражење рјешења да се формирањем довољно мале уже заједнице становања (локалне заједнице) створе увјети за остваривање непосредног управљања.

Развој локалне самоуправе поготово је од изузетног значења за социјалистичка друштва у којима треба остварити могућност да радни људи и грађани што потпуније и непосредније управљају свим битним друштвеним пословима. Непосредно управљање, тј. да су сва друштвена средства у рукама свих и да сви једнако остварују своја права, није могуће из техничких и организацијских те због низа других разлога остварити у великој заједници.

У тражењу одговора на наведена питања, југославенска теорија и пракса развоја локалне самоуправе, првенствено теорија мјесне заједнице и комуналног система, дала је значајан допринос, прије свега због слиједећих разлога.

1. Југославенска искуства показују да је могуће локалну самоуправу теоријски конципирати и остваривати не само као облик самоорганизирања становника у локалном простору у рјешавању локалних проблема, него и као основни облик, основну заједницу самоуправног односа политичког организирања и судјеловања становника и њихових разних организација и облика организирања и дјеловања у одлучивању о свим битним друштвеним пословима, односно да је разне облике локалне самоуправе могуће тако поставити у систему да буду облици не само остваривања локалног интереса, него и облици превладавања подјеле друштва на локално и централно.

2. Теорија и пракса мјесне заједнице и комуналног система потврђује хипотезу да је могуће смањити и ограничити тенденције централизма у увјетима брзог индустријског развоја и концентрације становништва у градовима, посебно у великим градовима.

3. Наша искуства показују да је могуће изграђивати нове типове локалних заједница и у увјетима живота у урбанизираним срединама.

4. Посебно је значајно да наша искуства развијања локалне самоуправе и локалних заједница показују да се могу смањивати компетенције и функције не само централне него и локалне власти, да је могуће успостављати и функционирање локалне заједнице као самоуправне заједнице.

У изграђивању југославенске теорије локалне самоуправе Јован Борђевић је не само у свом укупном теоријском раду, него и у нормативном изграђивању правног и политичког система и њиховом озбиљењу у друштвеној пракси уносио и заступао нове теоријске идеје и концепције.

Укратко ћемо изложити само неке најзначајније, које су битно утицале не само на проналажење адекватних теоријских рјешења, него и на проналажење најбољих форми њиховог озбиљења.

II

Нити један теоријски проблем академик Борђевић не анализира изван конкретног времена и простора, односно изван конкретних повијесних увјета. Сваки теоријски проблем анализира у његовој повијесној генези тражећи и проучавајући његове трансформације у различитим увјетима, како би открио његове законитости и тенденције.

У том смислу и проблематику локалне самоуправе као скупа облика и организирања, скупа институција, као посебан друштвени подсистем и посебну организацију у локалној заједници, Ј. Борђевић анализира у повијесном континуитету.

Ако је локална заједница не само скупина људи у одређеном типу насеља између којих се врши више друштвених процеса дуже вријеме, него и систем трајне повезаности тих људи у циљу задовољавања низа интереса и потреба који се потпуније и брже задовољавају управо због постојања заједништва, онда би локална самоуправа требала бити посебни организацијски систем, скуп институција у локалној заједници који омогућавају да се процеси кооперације, сурадње или рјешавање конфликта брже и потпуније одвијају.

Дакле, локална самоуправа је скуп облик организирања, скуп институција у локалној заједници као посебан друштвени подсистем односно као посебна организација.

Иако је термин локална самоуправа релативно нов у теорији и пракси, суштина коју он означава има своје коријене и изворе у далекој прошлости човјечанства. Јер, још с првим настанком насеља прије пет тисућа година, људи су спонтано у циљу одржавања одређеног начина производње и живота, заједнички рјешавали низ својих проблема у оквиру насеља и стварали на тај начин међусобну, чврсту повезаност, стварали су прве типове локалних заједница. У том смислу развој локалне самоуправе уско је повезан с развојем и настанком насеља „као најстаријег примарног колективитета људи — првом заједницом, у којој је започела политичка историја и створени први елементи политичког конституирања друштва.“ (Јован Борђевић)

Иако назив локална самоуправа настаје тек развојем грађанског друштва, суштина праксе и друштвених односа које изражава термин локална самоуправа настаје настанком насеља као „примарне заједнице људи, које држи на окупу унутарња логика и објективни разлози јаке субјективне вриједности”(1).

Др Јован Борђевић истиче да је локална самоуправа „у свом настанку и у доба свога успона, у Енглеској и у неким другим земљама, нарочито у Америци, обухватала регулирање појаве локалног живота, а не само администрирања и извршавања локалних послова”(2). Борђевић упозорава на тешкоћу дефинирања локалне самоуправе, на велике разлике и произвољности, те истиче да се „не прави разлика између територијално-политичке и територијално-административне и функционалне или интересне самоуправе”.

Констатирајући да је доста тешко разграничити децентрализацију државне власти од појма локалне самоуправе, Ј. Борђевић види основно разграничење у томе што је „децентрализација административни појам, а самоуправа политички”(3).

Теоретичари политичких система врло различито дефинирају бит локалне самоуправе. С обзиром на тешкоће дефинирања, умјесто тражења најбоље дефиниције, др Јован Борђевић различите увјете који треба да постоје како би се могло говорити о локалној самоуправи сврстава у четири карактеристичне групе(4).

1. Право грађана на ужем подручју становања да бирају своје органе управљања (који се у различитим врстама локалних заједница врло различито зову) те право тих органа управљања да одлучују непосредно или преко својих извршних органа први је увјет за постојање локалне самоуправе.

2. Други увјет је постојање мјесне надлежности, односно функција које суверено обављају становници или непосредно, или преко органа које бирају. Ту се мисли не само на функције органа локалне власти него и на све оне функције у обављању одређених послова које грађани обављају непосредно. Што су те надлежности веће, то се више може говорити о развијенијој локалној самоуправи.

3. Трећи увјет за постојање локалне самоуправе је право грађана у одређеном типу насеља да рјешавају основна животна питања односно да организирају у ужој заједници становања могућу самоуправу, ако не и потпуно самостално рјешавати, на неке своје основне животне потребе које произлазе из заједништва становања.

4. Да би се говорило о постојању локалне самоуправе, нужно је да локална самоуправа има своју материјалну основу.

Полазећи од наведена четири увјета, као и од бити ставова Ј. Борђевића у његовим многобројним радовима, може се констатирати да он за разлику од традиционалног појма и дефиниције локалне самоуправе као друштвене организације и друштвених процеса у локалним територијалним јединицама подјеле државе у којима се путем органа државне власти уређују одређена права и обавеза грађана и различитих правних

(1) Еуген Пусић, *Локална заједница*, Народне новине, 1963, стр. 10.

(2) Јован Борђевић, *Политички систем — прилог науци о човјеку и самоуправању*, Привредни преглед, Београд 1973, стр. 438.

(3) *Ibid.*, стр. 439.

(4) Види опширније *op. cit.*

субјеката, даје појму и дефиницији локалне самоуправе далеко шире значење, битно проширује појам локалне самоуправе, тако да она не обухваћа само локалне органе власти него и организирање и функционирање свих институција и форми организирања којима се уређују односи, права и дужности у локалној заједници.

На основу тога може се закључити да постоје у нас ужи и шири појам локалне самоуправе, односно да је Борђевић значајно допринио слиједећем дефинирању појма локална самоуправа:

Уже гледано, локална самоуправа је онај дио друштвене организације и друштвених процеса у локалним територијалним заједницама или јединицама који се односи на појаву управљања и власти, у првом реду државне власти.

Шире гледано, локална самоуправа не обухваћа само функционирање локалне власти, него организирање и функционирање свих институција и облика уређивања односа у локалној заједници. То значи да локална самоуправа обухваћа не само институције власти као један облик управљања друштвеним пословима на локалном простору, него и оне облике управљања друштвеним пословима у локалној заједници који значе подруштвљавање функције власти, то значи да је суштина локалне самоуправе у развијању непосредне демократије.

Чак би се могло рећи да је историјски гледано појам локална самоуправа више везан за различите системе самоорганизирања становника у насељу у управљању локалним пословима без посебног апарата власти и његове присиле. Тако је на примјер у нас, од *Винодолског законика* до различитих имовинских заједница на селу, управо чињеница неразвијености, изолираности села, упућивала становнике на самопомоћ, непосредност одлучивања и на бројне заједничке акције које су створиле јак осјећај зависности и емотивне припадности своје селу.

Самоуправа села настала је из потребе да се локална заједница заштити и ради рјешавања низа заједничких потреба (цесте, канали, пашњаци, шуме итд.) за које нису постојали организацијски системи. На тај начин, повијесно гледано, појам локална самоуправа у нас више се употребљавао за различите системе непосредног одлучивања и самоорганизирања становника у насељу, него за систем организирања локалне власти у насељу.

III

Борђевић је велики и жестоки критичар отуђености човјека у урбанизованим срединама, посебно у великим градовима, те између осталог пише:

„Нужна је критика производних односа, прије свега њихово мијењање, а и критика постојеће техничке и технократске концепције урбанизма — која негира људски живот, свакодневни живот и потребе човјека подређујући их техници и формама, институцијама и симболима. Оне конкретизирају претежно капиталистичку и бирократску конфузију између раста и развика, акумулације и прогреса и тиме занемарују елементе људског, друштвеног и културног идејно-политичког“⁽⁵⁾.

⁽⁵⁾ Јован Борђевић, *Опћа питања теорије и праксе комуналног система*, „Социјализам“, бр. 6/1973, стр. 699.

Борџевић с правом увиђа да без рјешавања проблематике организирања локалне самоуправе и конституирања локалних заједница новог типа у градовима, нема перспективе развоја локалне самоуправе у свршеном развијеном свијету.

Зашто?

Зато што анализирање основних тенденција развоја локалних заједница од првобитне заједнице до данас показује у процесу развоја цивилизације да су људима, што су више овладавали природним силама, то су им више из непосредне контроле измицали властити односи, то су њихове везе и заједништво на локалном простору брже слабили.

Развојем технике и технологије, развојем великих система у вријеме такозване урбане револуције, локалне заједнице захваћене су врло бурним промјенама социјалне структуре становништва и начина живота људи. Стара локална заједница у архаичним насељима постепено изумире. Све је мање насеља у којима је друштвени живот ограничен оквирима села. Све више и у та насеља продиру јавне институције и утјецај градске цивилизације. У том смислу старе локалне заједнице — у којима превладавају особни односи, осјећај сусједства, заједничка територијална припадност, локални патриотизам, у којима становници међусобно непосредно комуницирају и задовољавају велик број својих заједничких потреба — све више нестају. У скорој будућности такви ће се процеси убрзати те ће огромна већина становништва живјети у градским насељима.

Такви процеси све више град стављају у центар истраживања, односно захтијевају да се дају теоријски и практични одговори на бројне дилеме организирања града који ће бити у складу са стварним људским потребама.

Организирање града у свим системима у свијету је у кризи.

Нагли раст градова почиње првом индустријском револуцијом, тако да први велики градови настају крајем 19. столећа. Око 1930. године било је тридесет милијунских градова, данас их има више од 160. у 1980. у милијунским градовима живи око 730 милијуна људи, а од око 7 милијарди људи, колико их најављују демографи у 2000. години, око пет милијарди њих требало би да живе у градовима(6).

За разлику од традиционалне хомогене сеоске средине, град све више постаје хетерогена средина у којој су прекинуте везе човјека и његове природне околине као и сви сусједски и други особни односи карактеристични за хомогене сеоске средине. Отуђеност, економизација простора, друштвена пасивизација и осамљеност, само су неке карактеристике начина живота у граду. Што је град већи, то се у њему теже успостављају и функционирају реалне локалне заједнице, јер су прекинуте стварне везе међу људима у одређеним микрорајонима у појединим дјеловима града.

Чак се с правом може поставити питање је ли уопће могуће у великом граду постојање локалних заједница. Многи тврде да није, барем не у Велеграду, јер је — према њима — град могуће подијелити само на одређене микрорајоне у којима се, као у јединицама шире друштвене

(6) С. Шувар, *Између засеока и мегалополиса*, стр. 210—215.

организације, обављају врло сужене функције задовољавања заједничких потреба становништва и њиховог различитог организирања (културног, друштвеног, интересног, политичког). Према тим мишљењима, у граду су могући различити организацијски подсистеми, организирање различитих управних јединица, али врло тешко такве јединице могу и прерасти у истинске локалне заједнице. У том је смислу свакако један од највећих теоријских и практичних проблема данашњице, још више сутрашњице, у којој ће огроман број људи живјети у великим градовима, тражење рјешења хуманизирања живота у великом граду.

Борђевић није песимиста, јер упркос великих тешкоћа рабања новог свијета социјализма, сматра да социјализам може и мора ријешити проблематику конституирања нових заједница живљења, да ће тек социјализам моћи отклонити узроке који спречавају конституирање и развој локалних заједница и локалне самоуправе у развијеном друштву.

У тражењу одговора како да што прије и што потпуније и у нашим увјетима развоја социјалистичког самоуправљања развијемо нове локалне заједнице, Борђевић указује на потребу борбе за непосредну демократију, уноси у наш систем идеју заједнице и даје велики допринос конституирању и развоју теорије различитих заједница на територијалном принципу, како самоуправних, тако и друштвено политичких, те пише:

„Социјализму припада и једна тежња и визија које прелазе традиционални начин мишљења о држави и политичким институцијама. Приврженост социјализма локалној самоуправи и комүни лежи и у једној хуманистичкој и културној тежњи и потреби социјалистичког друштва. Ту тежњу је изразио Лењин на одлучан начин, тврдећи да нема социјализма ако се нешто суштински и битно не мења у местима у којима људи живе и раде. То не значи да за социјалистичке мутације друштва нису нужне и радикалне промене у таквим структурама као што су својина, планирање, управљање, државност и водеће политичке организације. Али овај „глобализам“ је недовољан и у принципу неефикасан, нарочито кад се апсолүтизује.

Историјско искуство свих револуција, а нарочито социјалистичких револуција, а и после њих, јесте да се старо друштво не мења и ново раба, ако се битно не мењају институције, а нарочито друштвени односи и вредности у основним ћелијама живота друштва. Ако се, као што је писао Берђ Лукач, промењени, демократски и хуманизовани свакодневни живот не подигне на ниво основног политичког принципа, и одлучује и покретне друштвене снаге.

Ови битни друштвени преображаји начелно омогућују да се историја човечанства са уздигнутог и по правилу неизвесног државног и политичког плана спусти на друштвени, животни и непосредни план људског доживљавања и учествовања. Не могу се остваривати социјалистички односи у макро друштву, ако се не постигне експериментисање „новог живота“ у друштвеном микрокозму.

Да би ови нови историјски задаци и ново место комүне у историјском кретању били остварљиви, друштвени и политички микрокозми су тешко замисливи ван социјалистичких преображаја, изван социјалистичке мутације друштва и света.

Овај однос између развика социјализма и комуне даје овој једну нову револуционарну функцију. Социјализам није само основа већ и услов нове демократске комуне, а она је услов развика социјализма(7).

Борђевић је својим укупним теоријским дјелом, али и као истакнути друштвени радник и борац за остваривање својих теоријских концепција врло много учинио у уграђивању у темеље социјалистичког самоуправљања концепције заједнице и непосредне демократије као увјета и средства остваривања хуманог, одговорног и слободног друштва. Бит његове филозофије и политичке оријентације врло лијепо илустрира слидећи одломак:

„Непосредна демократија је истовремено и „отворена заједница“. Она је то већ по самој својој суштини, пошто она није владавина „маса“ или какве аритметичке већине, већ све више самоопредељење и самоодређење човека и његових асоцијација. У суштини и по структури, свака асоцијација претпоставља равноправност услова, акција и мишљења људи. Она се разликује од традиционалних заједница у којима се човек изражава непосредно само преко утврђених норми, традиција тј. пасивно и као део анонимног колектива. Она се разликује од институција у којима се човек изражава посредно, преко органа и у оквиру прихваћених или одобрених виших одлука. Непосредна демократија је отворено друштво већ самим тим што је она рационална и слободна заједница, заједница слободних људи.

Остварење оваквог облика социјалистичке демократије, у крајњој линији, зависи од разрешења основних друштвених противречности и неразвијености, у којима још увек у стварности држава и власт имају своје одлучно а некад и одлучујуће место. Она се не може ни елементарно манифестовати нити може да врши свој утицај на промену друштвене структуре, ако не доноси стално нова институционална решења; и ако она сама не представља и самосталну институцију, један од освојених инструмената борбе радничке класе и човека да прошире класни концепт државе и да превазилазе ограничене форме власти и политике — облицима непосредније и хуманистичке демократије. Учествовање људи и човјека у свему што је јавно али и људско у општем смислу, уз чување и неговање људске приватности, прелажење свих облика класних граница, остваривање хуманизма, као промена општег статуса али и „свакодневног живота“ људи — представљају карактеристичку отворене заједнице и особену димензију социјалистичке демократије. Тиме се социјалистичка демократија враћа једном од оригиналних и првобитних значења демократије — демократији као заједници или удружењу. Враћајући демократију на овај „грчки“ или класични појам, она га мора превазилазити и остваривати као друштвено-политичку стварност. Полис — тс је већ показано — представљао је политичко друштво, религиозну заједницу и тиме теоријски и у пракси носио је елементе тоталитаризма.

Претварање непосредне демократије у слободну заједницу претпоставља општу свест људи да ништа што је створено није дефинитивно и савршено; да нема истина које су унапред дате; да нема тврђења која се не могу проверавати; да нема „мишљења која се не могу оспоравати;

(7) Јован Борђевић, *Поливалентност комуне*, „Архив за правне и друштвене науке“, 2/1973. стр. 155.

и да нема одлука које се не могу критиковати, мењати и заменити бољим и стварнијим. Такво друштво је противно култу насиља укључујући и култ науке и истине, а пре свега култ технике и рата. Оно постаје заједница ако и уколико влада овим својим инструментима хуманизма или смањује сваку њихову тежњу да се екстериоризују и отуђе од човека и заједнице.

Најзад, отворена према себи, све више рационална, критична и никад задовољна, отворена заједница тражи сарадњу с другим, ослобађа се свих врста ускости и заосталости, свих представа о доминацији и потцењивању других. Само отворена заједница може бити носилац сарадње, коезистенције и интернационализма. Њена отвореност је и припрема за постепено удруживање и уједињавање слободних народа и људи.

Свака демократија а посебно непосредна демократија у социјализму не гради се одозго, по неком савршеном научном или политичком рецепту, нити од стране какве „више“ групе, без обзира да ли је та „елита“ партијска, научна, војна, политичка или технократска. Само људи, тј. што већи њихов број и активнији покрет, само такви људи који су стављени али и стављајући себе у одређене услове, могу градити демократске политичке институције и политичке системе. Ни данас ни сутра, у још савршенијем социјалистичком друштву него што га познајемо, нема и не може бити потпуне једнакости и сагласности о многим институцијама, облицима и правцима друштвеног и политичког конституисања и развоја. Непосредна социјалистичка демократија треба да омогући ово учествовање и да рационализира ове разлике, неуједначености и неизвесности. Само тако се друштво може обезбедити од поновних облика доминације и бирократије, као и од стагнације, грчева и од претварања разлика и противречности у конфликте и друштвене ударе. Под тим условима једино се и може тражити и постизати стварније и још слободније, свесно и добровољно јединство програма и акције у политичком систему и покрету социјализма (и уопште)(8).

IV

Теоријска визија знанственог социјализма и практична борба радничке слаке свијета за социјализам јасно потврђује да не може бити развоја стварне локалне самоуправе без мијењања односа у производњи и у систему власништва без подруштвљавања средстава за производњу.

У социјализму локална самоуправа „није противтежа централној државној власти“ ни остатак старог архичког друштва и раније хомогености насеља, него је почетак изградње нове државе на делегатском принципу. Организирано радни људи у насељу, као основној јединици, односно заједници, постају извориште изграђивања укупне власти радних људи. Локална самоуправа је једна, од основа цијелог система власти, али и битан облик подруштвљавања и одумирања власти.

У том контексту значајно мјесто заузимају и различите институције и концепције локалне самоуправе у социјалистичкој Југославији а

(8) Јован Борбевић, *Политички систем — прилог науци о човеку и самоуправању*, Београд, Привредни преглед, 1973. стр. 209 и 210.

посебно теорија мјесне заједнице и теорија комуне. Јер концепције мјесне заједнице и комуне, иако имају низ карактеристика локалне самоуправе, битно се разликују од свих других типова локалне самоуправе: њихове функције нису само рјешавање локалних проблема, него су оне и темељне институције изграђивања и функционирања глобалног друштва самоуправног социјализма.

Таква концепција даљња је разрада и конкретизација учења Маркса и Лењина.

Маркс је писао да је комунa облик организовања и најмањег села, а Лењин „да нема праве социјалистичке револуције и социјалистичке државе која није у стању осигурати да локални совјети постану највиши органи власти на свом територију и основица система власти и управљања у друштву”.

Према томе, док у класним друштвима локална самоуправа обухваћа искључиво организовање и функционирање локалног друштва, односно оне функције које се обављају у оквиру локалне самоуправе, у социјализму је локална самоуправа не само облик функционирања локалне заједнице него и облик глобалног организовања друштва, један од темеља функционирања глобалног друштва у цјелини.

Због те основне разлике битно се разликује и организација и начин функционирања локалне самоуправе. У капиталистичком систему у локалној самоуправи централно мјесто имају институције за обављање управних послова и институције за рјешавање конфликта, у првом реду системом власти у надлежности локалне заједнице.

Супротно таквој концепцији локалне самоуправе у класном друштву, у социјализму грађанин, односно радни човјек, путем механизма локалне самоуправе одлучује не само о локалним пословима него и о свим другим заједничким интересима о којима се одлучује у ширим заједницама.

Поред тога, за разлику од капиталистичког система гдје у рјешавању различитих интереса превладава метода власти, присиле, гдје су у центру пажње органи власти, у социјализму се све више различити интереси усклађују методом договарања и споразумевања. Зато су, за разлику од капиталистичких политичких система у којима се проблематика локалне самоуправе своди мање-више на функционирање органа власти, у социјалистичком систему у центру пажње самоуправна координацијска тијела. Основне функције на обавља више локални орган власти, него самоуправно локално тијело за координацију.

Управо истицање функције координације као основног задатка локалне самоуправе, а поготово настојања да се координација проводи путем самоуправљања, споразумијевања и договарања, а не путем присиле и надлежности органа локалне власти, даје битно нове карактеристике локалној самоуправи у социјализму.

Локална самоуправа није више чврсто везана за органе власти него је она облик непосредног друштвеног управљања радних људи. На тај начин долази се до још једне битне разлике између локалне самоуправе у класним друштвима и у социјалистичком друштву. У класним друштвима основна метода функционирања локалне самоуправе је метода доминације, односно и интеграција интереса и конфликти у оквиру локалне заједнице врше се путем система доминације. Супротно томе,

у социјалистичком систему превладава метода споразумјевања, увјеравања и добровољног прихватања права и обавеза.

Међутим, у различитим политичким системима социјализма, у систему државног социјализма и у концепцији локалне самоуправе те у утврђивању њеног мјеста у глобалном друштву, као и код осталих битних принципа марксистичког пројектирања будућег друштва, дошло је и долази до битних одступања од марксистичко-лењинистичке концепције, долази због ревизије улоге државе и изграђивања централистичког система до запостављања важности локалне самоуправе и локалних заједница, односно до напуштања принципа изградње глобалног друштва из базе према врху, односно долази до напуштања концепције локалне самоуправе као једног од облика одумирања државе.

Зато је југословенска теорија и пракса локалне самоуправе морала и мора рјешавати бројне проблеме без могућности „копирања”, „коришћења” не само практичних рјешења него и теоријских модела, јер изузев одређених принципа организирања социјалистичког друштва и изграђивања опће теорије, ни марксистичка знаост ни друштвена пракса борбе радничке класе свијета, нису разрадиле моделе организирања локалне самоуправе у социјализму.

А у свему томе изузетан је допринос академика Јована Ђорђевића.

SUMMARY

NEW CONCEPTS AND IDEAS ON LOCAL SELF-RULE

In the situation of fast growth of cities, particularly big cities, in the conditions when by the end of the century the greatest majority will dwell in big cities, regardless of the social system, in the conditions when closed communities are disappearing — one of the greatest problems of contemporary mankind is the search for the new concepts of organizing local communities and local self-rule suited for living in the industrial and postindustrial society.

Academy member Jovan Đorđević, as one of the founders of the Yugoslav theory of local self-rule in conditions of the development of socialist self-management, with his new ideas and concepts — the open community, direct democracy and the responsible society — has greatly contributed to the solving of questions not only regarding the possibilities of the existance of local communities, but has given sufficient elements for the solution of the question of how to organize them.

Đorđević points to, and proves in all his theoretical opus regarding local self-rule, particularly in his theory and practice of the commune and communal system, that only in socialism with the positive elimination of private property and the elimination of the „dual” character of power — that there are created real predispositions for the development of local self-rule and the new local communities, but at the same time points out that without the development of local self-rule and local communities it is not possible to form socialism as a new humanism.

RÉSUMÉ

NOUVELLES CONCEPTIONS ET IDÉES DE L'AUTOGESTION LOCALE

Dans les conditions de rapide croissance des villes, surtout de grandes villes dans les conditions où jusqu'à la fin de ce siècle l'énorme majorité de la population de ce monde vivra dans les grandes villes, sans égard au type de système social, dans les conditions où les anciennes communautés autarchiques disparaissent de plus en plus — la recherche de nouvelles conceptions pour l'organisation des communautés locales et de l'autogestion locale à la mesure de la vie dans une société industrielle et post-industrielle, est un des plus importants problèmes de l'humanité contemporaine.

L'académicien Jovan Đorđević, un des fondateurs de la théorie yougoslave sur l'autogestion locale dans les conditions du développement de l'autogestion socialiste, a sensiblement contribué avec ses nouvelles idées et conceptions — de communauté ouverte, démocratie directe et société responsable — à donner la réponse à la question non pas seulement si les communautés locales étaient possibles, mais il a aussi donné suffisamment d'éléments pour répondre à la question comment les organiser.

Jovan Đorđević indique et démontre dans toute son oeuvre théorique consacrée à l'autogestion locale, particulièrement à la théorie et la pratique de la commune et du système communal, que ce n'est que dans le socialisme, par l'abolition positive de la propriété privé et par l'abolition du „double" caractère du pouvoir — que les suppositions réelles sont créés pour le développement de l'autogestion locale et de nouvelles communautés locales, mais il indique, en même temps, que sans développement de l'autogestion locale et de nouvelles communautés locales il n'est pas possible de réaliser le socialisme comme un nouvel humanisme.